

Forfatteren og højrehånden

Jacob Paludan tilbragte en lang række sommerferier på den jyske vestkyst, hvor han holdt sig for sig selv og både skrev og filosoferede ... som han siden skrev. Dette billede tyder dog på, at ungarlen ikke ligefrem skyede dameselskab. I øvrigt giftede han sig som 47-årig.

Rasmus Modsat

"Jeg er ikke tilfreds med Nutiden. Den vil ikke Ro, Dybde, Blomster, Sværmeri og D-dur Koncert. Den vil Fold i Bukserne, Boksekampe, fyldte Chokolader og Grammofoner. For mig gerne, men jeg trækker mig tilbage".

Sådan finder vi forfatteren Jacob Paludan i 1927 i *Feodor Jansens Jereminader* - to år efter gennembrudsromanen *Fugle omkring Fyret* med inspiration i havnebyggeriet i Hanstholm og med hjælp fra thistedboen Eric Eberlin. En udmelding fra en 31-årig forfatter der ikke er til at tage fejl af - selv om den fremsættes af en Feodor Jansen af ældre aftapning.

Vurderingen af Jacob Paludans forfatterskab og betydning har vekslet gennem årene. Man kan finde steder i litteraturhistorien, hvor han afskrives på linje med f. eks. H.C. Branner og Martin A. Hansen, tidligere store litterære koryfæer, som tiden skal være løbet fra. Hans ideologiske position kan man se bestemt som "idealistisk individualisme". Et konservativt syn på samfundet og det enkelte menneske. Det påpeges, at der ikke sker en egentlig udvikling fra debutbogen *De vestlige Veje* (1922) om Amerika og til de sidste udgivelser i 1970'erne - erindringsbøgerne. Den moderne industrikultur opfattes som åndløs, flad og materialistisk.

"Hans kulturkritik er en generel afstandtagen fra samtiden og slår ned på både stort og småt. Især vender den sig mod kvindesagen, som Paludan opfatter som stridende mod kvindens natur", kan man læse i *Litteraturhåndbogen* fra 2001, en bog beregnet til undervisningsbrug. I hans romaner bliver personer lykkelige, når mand og kvinde falder til ro i de af naturen fastlagte funktioner, hvorimod kvindesag og mandlig blødagtighed fører til degeneration - kan man læse videre.

En reaktionær ideolog, en modsiger og skeptiker, en evig Rasmus Modsat. Sådan blev han betragtet i sin samtid - hvor han ikke desto mindre var en af de

I 1920'erne nærede man stor tiltro til den stærke amerikanske økonomi, hvad Jacob Paludan ironisk giver udtryk for i romanen *Søgelys* fra 1923:

"Dollarbegrebet var blevet den sande erstatning for teorier og religiøse grublerier, og dette var den eneste farbare vej, alle fornuftige mennesker indså det ..."

mest solgte forfattere, kun overgået af idyllikeren Morten Korch. Som skeptiker var han ikke af den tørvetrillende art. Tværtimod ikke så lidt af en humorist. Uden at være autoritetsdyrker var han idémæssigt den ofte upopulære modsætning til den kulturradikale arkitekt og forfatter m.m. Poul Henningsen (1894-1967), bl.a. ved ihærdigt at advare mod bilismen og naturødelæggelsen.

Det "reaktionære" var kritikeren Marie Tetzlaff inde over, da hun (i Politiken) i anledning af Jacob Paludans 100 års dag skrev om genudgivelsen af to bindsromanen *Jørgen Stein* i 1996. Eric Eberlin havde spillet en aktiv rolle i første bind af denne roman, hvor en amtmandsfamilie i Havnstrup til forveksling ligner Eberlins egen borgmesterfamilie i Thisted. De to, Paludan og Eberlin, havde en ikke helt almindelig aftale og "arbejdsdeling". Den ene manglede ideér til skriveriet, den anden penge. Sådan fungerede det i flere år.

"For en nutidig kvindelig læser er det interessant at følge kampen mellem intellekt og instinkt i Paludans kvindesyn. I sin samtid regnedes han for politisk reaktionær. Det er svært at bedømme nu, hvor historiens hjul har været endnu en omgang rundt. Og det minder os om, hvor frugtesløse den slags betegnelser er. Men åndeligt og kulturelt er hovedpersonen Jørgen Stein - som Paludan har givet mange selvbiografiske træk - en nostalgiker. Han længes tilbage i tid og sted. Heri ligner han os ængstelige 90'ere mennesker", skrev Marie Tetzlaff, der som så mange andre før hende fremhæver stilisten Paludan, der kan mane levende mennesker og præcise miljøer frem på papiret, som giver mindelser om de store russiske forfattere. Paludan hensætter læseren til årene lige før, under og især efter Første Verdenskrig: "Det var en hel verden, der gik under i 1914. Det har vi hørt så mange gange, men her mærker man det".

Man har gennem litteraturens historie set mange eksempler på, at en forfatter er andet og mere end summen af de meninger, han - eller hun - giver udtryk for. Stilen, det kunstneriske udtryk, selve *sproget*, fører til områder, hvor meninger kommer til kort. En sådan forfatter var Jacob Paludan - det kan man også læse sig til i litteraturhistorien. Og ved selvsyn

opleve ved at give sig i kast med det omfattende forfatterskab. *Fugle omkring Fyret* kan være en god begyndelse på historien.